

A tagadástól az Európai Unió feltételig

Emlékeztető az 1944/45-ös véres események méltányos rendezésére tett kezdeményezésekről • A szerb–magyar történelmi megbékélés érdekében közös levéllel fordult 2009. február 12-én Boris Tadić szerb államfőhöz, Mirko Cvetković kormányfőhöz és Slavica Đukić-Dejanović parlamenti elnökhöz Pásztor István, a Vajdasági Magyar Szövetség elnöke, Ágoston András, a Vajdasági Magyar Demokrata Párt elnöke és Páll Sándor, a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének elnöke az 1944/45-ös magyarellenes atrocitások ügyében.

– A magyar oldal a második világháború után jelentős gesztusokat tett a szerb nép és a többi Vajdaságban élő nép felett elkövetett erőszakért való felelősség elismerése irányában. Cseres Tibor Hideg napok regénye (1960 – B. A. megj.) alapján készült azonos című játékfilmje (1966 – B. A. megj.), amely az újvidéki razziáról szól, a hatvanas évek második felében a magyar társadalmat szembesítette a magyar katonák és csendőrök háborús bűneivel, amelyeket az újvidéki és nyugat-bácskai polgári lakosság felett 1941/42-ben követtek el. Ez volt az első lépés a történelmi megbékélés felé, de a másik fél részéről a mai napig nincs válasz.

Tény, hogy a magyar katonaság és csendőrség tizenöt újvidéki razziáért főbűnös tagját 1943-ban az egykori magyar vezérkar katonai bírósága részben halálra, részben börtönbüntetésre ítélte. (Igaz, szökések miatt a büntetéseket nem lehetett végrehajtani). Egyesek felett közvetlenül a Jugoszláviában befejezett háború után ismét ítélték őket. Halálra ítélték őket, és az akkori jugoszláv vezetés kivégeztette őket. Történelmi tény, hogy még 1942-ben az újvidéki razziát Kállay Miklós, akkori magyar kormányfő és az akkori magyarországi parlamenti ellenzék egy része, mint például az ismert antifasiszta képviselő Bajcsy-Zsilinszky Endre háborús bűnnek minősítette – olvasható a levélben.

A magyar pártelnökök levelét megelőzően több kezdeményezés is volt ezeknek az eseményeknek a tudományos feltárására és a vajdasági magyarok rehabilitálási és kárpótlási ügyének méltányos rendezésére. A szerb hivatalos szervek részéről annak beismerésére, hogy népirtás történt, a bocsánatkérésre és a kárpótlásra azonban mindeddig nem került sor.

A vajdasági magyar közvélemény most kíváncsian várja: ez alkalommal tesz-e valamit a szerb állami vezetés és 64 év elteltével megtörténik a szerb–magyar történelmi megbékélés, vagy ismét a hallgatásba burkolózik? Ha viszont belátható időn belül nem érkezik érdemi válasz a pártvezetők levelére, akkor azoknak is le kell vonni a tanulságot.

1944/45 – A becslések szerint a titoista partizánok által a mai Vajdaságban elkövetett népirtásnak negyvenezer magyar, kétszázhatvanezer német és zsidó esett áldozatul, „kollektív bűnösségük” koholt vádjával. Titó 1944. október 17-én katonai közigazgatást vezetett be a Vajdaságban, amely „1945. február elején ért véget”. A németek és a magyarok internálását és teljes vagyonuk elkobzását, valamint a 16 és 50 év közötti magyar férfiak munkaszolgálatra történő behívását – a történészek szerint – 1944. november 18-án rendelték el. 1945. január 23-án megkezdődött a csürogi magyarok koncentrációs táborokba, köztük a járeki lágerbe való deportálása, amelyet csak 1945 júniusában szüntettek meg.

1990 – Az 1944/45-ös események egészen a kilencvenes évekig szinte tabu-témának számítottak. Először Mészáros Sándor történész foglalkozott részlegesen a téma kutatásával, elsősorban a Bácskában történt atrocitásokkal. Kutatásait 1995-ben hozta nyilvánosságra a Holttá nyilvánítva – Délvidéki magyar fátum 1944–45 (Bácska) című, Budapesten megjelent könyvben.

1990. október 14-étől 1991 februárjáig Matuska Márton újságíró a Magyar Szóban folytatásos tárcát közölt a magyarság elhallgatott tragédiájáról, Negyvenöt nap 1944-ben címmel.

A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK) még ebben az évben a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémiához, a Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémiához, valamint a Magyar Tudományos Akadémiához fordult, azzal a javaslattal, hogy közösen kezdjék meg azoknak az eseményeknek a

kivizsgálását, amelyek következményeként 1944 végén és 1945 elején nagyszámú vajdasági magyar lakos kivégzésére került sor.

1992. május 12. – A Magyar Országgyűlés 1992. május 12-én elfogadta a XXXII. Törvényt, az – 1939. március 11. és 1989. október 23. között – életüktől és szabadságuktól politikai okból jogtalanul megfosztottak erkölcsi és vagyoni kárpótlásáról (a Magyar Köztársaság Hivatalos Lapjának 1992. június 2-i 56. száma, módosítva az 1997. évi XXIX. Törvénnyel). A törvény alapján több mint kétmillió – köztük számos vajdasági – polgár jutott részleges kárpótláshoz vagy nyugdíj-kiegészítéshez.

1997. május 15. – Papp Ferenc, a(z időközben megszűnt) Vajdasági Magyarok Kereszténydemokrata Mozgalma nevében, a volt Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (JSZK) Képviselőházához intézett Memorandum és kérelem című levelével kezdeményezte a második világháború vajdasági magyar áldozatainak a kárpótlását. 1998. január 23. – A gyűjtőtáborokat túlélte csúrogi, zsablyai és mozsori magyarok első, óbecsei találkozásán sor került a kárpótlási követelésnek az áldozatok által való konkrét megfogalmazására.

1998. július 15. – Papp Ferenc – újból eredménytelenül – megismételte a JSZK Képviselőházához intézett követelést.

1999. január 23. – Csúrog, Zsablya és Mozsor egykori lakói, illetve leszármazottaik levelet írtak a JSZK és Szerbia Köztársaság Képviselőházához, amelyben követeléseiket konkrétan is megfogalmazták. A kártérítési akció keretében kártérítési úrlap is készült, amelyet az érintettek Szabadkán és Óbecsén írhattak alá, de a kezdeményező bizottság a jelentkezőknek postán is elküldte azt. Hogy mi lett a kezdeményezés sorsa, arról a továbbiakban nem értesültünk.

2000. november 8. – Papp Ferenc Vojislav Koštunicához, a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (volt) elnökéhez intézett levelet, majd 2004. augusztus 4-én nyílt levéllel fordult Koštunica (most már) szerbiai miniszterelnökhöz és Boris Tadić köztársasági elnökhöz, amelyben ismételtén kérte a vajdasági magyarok rehabilitálási és kárpótlási ügyének napirendre tűzését. Választ azonban mindmáig egyik levelére sem kapott. 2000. december 14. – A Magyar Országgyűlés, a délvidéki magyarokkal szemben, a kollektív bűnösség elve alapján elkövetett véres cselekmények 60. évfordulóján című határozatban – melynek hivatalos szövege a Magyar Közlöny 132/2004 számában jelent meg –, határozottan elítélte „mindenfajta diktatórikus rendszert, illetve diktatúrára való törekvést, amely megfosztja állampolgárait az emberi méltóságtól és elidegeníthetetlen szabadságjogaitól”. A határozat kimondta, hogy a jugoszláv kommunista partizánrezsim utasítására 1944-ben, a mai Bácska és Bánát, valamint az ún. baranyai háromszög területén „mintegy 130 településen több tízezer magyar férfit, nem ritkán asszonyt, sőt kiskorúakat is megkínáltak és kivégeztek. Három település teljes magyar népességét kollektív bűnössé nyilvánították, elhurcolták és koncentrációs táborba zárták, majd összes ingó és ingatlan vagyonától örök időkre megfosztották”. Az áldozatok kárpótlását azonban – valószínűleg külpolitikai megfontolásból – nem említi.

2003. február 28. – A Vajdaság Autonóm Tartomány Képviselőháza rezolúciót fogadott el a kollektív bűnösség eltörléséről és „síkraszállt a II. világháború alatt és közvetlenül utána elüldözött, ártatlanul megvádolt és ártatlanul szenvedett valamennyi személy teljes mértékű rehabilitációjáért”. A testület arra is ígéretet tett, hogy „áttekintést készít a II. világháború alatt és után hozott valamennyi olyan normatív aktusról, amelyek egyes vajdasági polgárok kollektív bűnösségének elvén alapulnak”, és javasolni fogja, hogy „ezeket a normatív aktusokat helyezték hatályon kívül”. Az 1941–1948-as magyar áldozatok számának tényszerű megállapítására és a kollektív bűnösség elvének törlésére még mindig nem került sor. A Tartományi Tényfeltáró Bizottság tényfeltáró munkája úgyszintén mind a mai napig befejezetlen. Munkáját akadályozta az is, hogy egyes archívumokat még mindig nem nyitottak meg, sőt vannak olyan levéltárak is, ahol elutasítják, vagy lehetetlenné teszik az együttműködést.

2004. december 29. – A Magyar Nemzeti tanács (MNT) nyilatkozatban emlékezett meg az 1944–45-ben, a katonai közigazgatás idején végrehajtott magyarellenes megtorlások hatvanadik évfordulójáról.

2005. november 10. – A Magyar Köztársaság és Szerbia és Montenegró vegyes kisebbségügyi bizottsága megtartott ülésén elfogadta egy vegyes, történészekből álló bizottság megalakítását, amely a közös történelem vizsgálatával foglalkozna.

2006. április 17. – Szerbia Köztársaság Képviselőháza elfogadta az ún. rehabilitálási törvényt (megjelent az SZK Hivatalos Közlönyének / Službeni glasnik) 2006. évi 36. számában. Hatályos: 2006. április 25-étől.) A

törvény „az 1941. április 6-ától a törvény hatályba lépéséig terjedő időszakban politikai és ideológiai okokból bírósági vagy közigazgatási határozat nélkül, illetve bírósági vagy közigazgatási határozat alapján életüktől, szabadságuktól vagy más jogaiktól megfosztott azon személyek rehabilitálására vonatkozó szabályokat tartalmazza, akik a Szerb Köztársaság területén lakóhellyel rendelkeztek” (1. szakasz). A törvény 8. szakaszában beígért, „a rehabilitált személynek a kártérítésre és az elkobzott vagyon visszaadására való jogát” rendezni hivatott „külön törvény” meghozatalára azonban mindeddig nem került sor.

2008. december 5-én a Szőregi Csodaszarvas Polgári Kör és a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK) Szegedi Tagozata Budapesten kezdeményezte a Magyar Népiertás Emléknapjára való megemlékezés törvénybe iktatását. A kezdeményezők javasolták, hogy január 23-át nyilvánítsák emléknappá, mert ezen a napon kezdődött meg 1945-ben a csúrogi magyarok koncentrációs táborokba való deportálása.

2008. december 8-án Ágoston András, a VMDP elnöke nyílt levelet intézett a többi vajdasági magyar párt elnökéhez, amelyben javasolta, hogy „a négy vajdasági magyar párt forduljon levéllel a szerb kormány elnökéhez azzal a kéréssel, hogy ez a testület nyilatkozzon a 44/45-ös magyarirtás ügyében”.

2008. december 11-én Dr. Páll Sándor, a VMDK elnöke levelében leszögezte, hogy egyetért az Ágoston András által megfogalmazott „kezdeményezéssel, hogy a szerbiai kormány nyilatkozzon a magyarirtás ügyében”.

2008. december 16. – Dr. Becsey Zsolt (EPP-ED, Fidesz) európai parlamenti képviselő strasbourgi sajtóközleményében javasolta, „Szerbia majdani uniós tagságának előfeltétele kell legyen, hogy Belgrád hivatalosan beismerje a titoista partizánok által 1944–45-ben a Délvidéken elkövetett népiertást”. E mai napig fenntartott megbélyegzés eltörlése, valamint az áldozatoknak nyújtott jóvátétel nélkül Szerbia nem felel meg a népek közti megbékélés Európában bevett gyakorlatának, következésképpen az uniós felvételi kritériumoknak sem – emlékeztette történelmi felelősségére a Belgráddal tárgyaló Brüsszeli Bizottságot Becsey Zsolt.

2009. január 17. – A vajdasági magyar szervezetek zentai tanácskozásának résztvevői, a Magyar Polgári Szövetség (MPSZ), a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK), valamint az Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület, a Nagy Sándor Műemlékvédő és Hagyományápoló Egyesület és a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesület képviselői, támogatták Dr. Becsey Zsolt javaslatát és az érintettek jogos kárpótlását. Támogatták azt a javaslatot is, hogy legyen kijelölve egy nap az évben, amely a vajdasági magyar népiertás emléknapja lesz. Elhangzott az is, mivel az eredetileg emléknapnak javasolt január 23-ai dátumon kívül más dátumok vagy elnevezések is szóba jöhetnek, a résztvevők – a szervezőkhöz eljuttatott elképzelések alapján – szükségesnek tartják egy szakmai, politikai megbeszélés összehívását a közeljövőben.

2009. február 07. – Újvidéken hat vajdasági magyar civil szervezet (az Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület, az Ecce Homo Civil Szervezet, a Nagy Sándor – Műemlékvédő és Hagyományápoló Egyesület, a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesülete – VMPE, az Ürményházi Ifjúsági Klub, a Wass Albert Követőinek Asztaltársasága), és két párt (a VMDK és az MPSZ) újabb tanácskozást tartott. Az egybegyűltek sürgették a Pásztor István és Ágoston András pártelnökök január 21-ei szabadkai találkozáján bejelentett, a 44/45-ös népiertás ügyében Mirko Cvetković szerb miniszterelnök elé terjesztendő levél elkészítését, amelyet több mint két hónappal korábban hirdettek meg először. A tanácskozás javasolta, hogy a levél tartalmát mielőbb hozzák nyilvánosságra, és tegyék lehetővé a tartalmával kapcsolatos állásfoglalást, valamint, hogy azt elsősorban a szerb parlament elnökének címezzék.

2009. február 12. – Közös levéllel fordult Boris Tadić szerb államfőhöz, Mirko Cvetković kormányfőhöz és Slavica Đukić-Dejanović parlamenti elnökhöz Pásztor István, a Vajdasági Magyar Szövetség elnöke, Ágoston András, a Vajdasági Magyar Demokrata Párt elnöke és Páll Sándor, a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének elnöke az 1944/45-ös magyarelles atrocitások ügyében. Az aláírók úgy vélik, „jó volna, hogy Szerbiában az Európai Unióhoz való csatlakozás előkészületeinek szakaszában pont kerülne a közös történelemnek e sötét fejezeteire. A történelmi tények végleges megállapításával létrejönnének a feltételek a közös parlamenti határozat elfogadásához a kölcsönösen elismert bűnökről, valamint a köztársasági elnökök, parlamenti elnökök és kormányfő által aláírandó közös történelmi megbékélési nyilatkozathoz”. – Ezen események sora kétségkívül hozzájárulna a társadalom demokratikus konszolidálásához, az Európai Unióhoz való csatlakozás folyamatához, valamint a szerb és a magyar nép békés együttéléséhez, valamint új távlatok nyitásához a két állam és két nép számára – olvasható a három pártelnök levelében. – Bozóki Antal (Vajdaság MA, 2009. február 17.)